

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารที่สร้างการเปลี่ยนแปลง ในสถานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี

Executive Buddhist Leadership Development for Academy Change
in Kanchanaburi Province

ปกรณ์กฤษ หวังกุ่ม

Pakornkrit Wangkum

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Pakornkrit.wan@kn.ac.th

Received October 19, 2024; Revised September 23, 2025; Accepted September 25, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารกับการสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี 2) เพื่อค้นหากลไกในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี และ 3) เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้นวัตกรรมเชิงพุทธเป็นฐานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งกายและจิต รูปแบบการวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา พระสงฆ์ / นักวิชาการ จำนวน 17 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. กลไกการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษา เป็นกระบวนการเสริมสร้างความสามารถในการนำทางและการบริหารจัดการอย่างมีระบบ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาวิสัยทัศน์ 2) การเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร 3) การใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์ 4) การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี 5) การพัฒนาความเป็นผู้นำเชิงพุทธ 6) การพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 7) การสร้างและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม 8) การบริหารความเปลี่ยนแปลง

2. การส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ ประกอบด้วย การฝึกสติและสมาธิเพื่อความสงบและการตัดสินใจที่ดี การพัฒนาทักษะการฟังเพื่อการสื่อสาร การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ตามหลักธรรมเพื่อการ

ตัดสินใจที่เหมาะสม การสร้างโครงการเสริมคุณธรรมเพื่อสร้างวัฒนธรรมที่ดีในองค์กร การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาที่สะดวก การสร้างเครือข่ายและกลุ่มสนับสนุนเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้และแรงบันดาลใจ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติในการฝึกฝนทักษะ และการประเมินและติดตามผลเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและสามารถจัดการองค์กร

3. กลไกและการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่การสร้างองค์กรวิถีพุทธ โรงเรียนดีมีความสุข ด้วยการนำหลักธรรมพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาโรงเรียน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและส่งเสริมความสุขของทั้งนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงพุทธ; ผู้บริหาร; การเปลี่ยนแปลง

Abstract

This article aims to 1) study the relationship between Buddhist leadership development of administrators and change creation in educational institutions in Kanchanaburi Province, 2) find the mechanism for Buddhist leadership development of administrators that affects change in educational institutions in Kanchanaburi Province, and 3) develop educational institution administrators using Buddhist innovation as a base for changes in both body and mind. The research design is qualitative, using the concept of Buddhist leadership as a research framework. The research area is secondary educational institutions in the Kanchanaburi Secondary Education Area. The key informants are 17 educational institution administrators, monks/Buddhist scholars, using a purposive selection method. The research instrument is a structured in-depth interview to study “Buddhist leadership development of administrators who create change in educational institutions in Kanchanaburi Province.” The interview form is divided into 2 types: 1) general information of key informants and 2) interview questions. Data analysis was performed using the qualitative research data analysis method. The data were analyzed for content and data return. The results of the research were summarized as follows:

1. Mechanism for developing leadership of educational administrators It is a process of systematically enhancing leadership and management capabilities, consisting of 1) Vision development, 2) Communication skills development, 3) Data usage and analysis, 4) Creating a good working atmosphere, 5) Buddhist leadership development, 6) Self-development and lifelong learning, 7) Building and promoting teamwork, 8) Change management.

2. Promoting the development of Buddhist leadership, consisting of mindfulness and meditation training for calmness and good decision-making, developing listening skills for communication, using analytical tools based on Dhamma principles for appropriate decision-making, creating morality enhancement projects to create a good culture in the organization, using technology for convenient learning and development, creating networks and support groups for exchanging knowledge and inspiration, organizing practical training in skills training, and evaluating and monitoring results for continuous improvement to create leaders with virtue and who can manage the organization.

3. Mechanisms and promotion of Buddhist leadership to create change towards creating a Buddhist organization, a good and happy school by applying Buddhist principles to school administration and development to create a friendly learning environment that promotes happiness for both students and school personnel.

Keywords: Buddhist leadership; Executive; Change

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและมีบทบาทในการบริหารงานต่าง ๆ ในสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยการอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกฝ่าย เช่น ครูสอนในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานในสถานศึกษาจะเกิดประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารและผู้ร่วมงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนายิ่งขึ้น และทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลง การที่ผู้บริหารจะสามารถพัฒนางานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอันจะนำพาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะของผู้บริหารที่แสดงออกถึงความสำเร็จของการบริหารงาน การมีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Akharathorn, 2007) ในระบบการบริหารงานของทุกองค์กร กลไกสำคัญที่จะทำให้ดำเนินการไปสู่จุดหมายที่ตั้งใจคือ ผู้นำ เนื่องจากผู้นำมีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการ รวมถึงความคิดริเริ่มในการวางแผน การบริหารและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ การประเมินผลและพัฒนากระบวนการ มีการยกระดับไปสู่การจัดการความรู้ด้านกระบวนการจัดการ (Phra Wiman & Phanuwat, 2024) ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นไปในองค์กรในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านที่เกี่ยวกับการบริหารและงานบุคคล ภาวะผู้นำหรือ

ความเป็นผู้นำ (Leadership) นั้น เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้อื่น ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งแห่งความสำเร็จของการทำหน้าที่ผู้นำก็คือ การเป็นผู้ประกอบด้วยภาวะผู้นำที่ดี เหมาะสมถูกต้อง การบริหารสถานศึกษา จะเกิดประสิทธิผลตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ผู้บริหารต้องใช้ภาวะผู้นำ กระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานของตน ผู้บริหารในยุคโลกาภิวัตน์จึงจำเป็นต้องใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยต้องสามารถปรับตัว และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้อย่างเหมาะสมกับทุกสถานการณ์ และใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์แก่การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วย ผู้บริหารที่ดีควรมีความสามารถในการบริหารงานโดยให้บุคลากรร่วมมือปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถ

โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี มีจำนวน 29 โรงเรียน ปัญหาหลักส่วนหนึ่งเกิดจากการบริหารงานบุคคลเพราะการบริหารโรงเรียนมีคนเป็นผู้ทำงานทั้งสิ้น โดยเฉพาะเรื่องคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นคุณสมบัติอันสำคัญที่จะเป็นส่วนเสริมและเป็นตัวขับเคลื่อนศักยภาพของผู้นำให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุผลสำเร็จได้ หากมีการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการบริหารงานบุคคลอาจทำให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

พุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมี จักขุมา แปลว่า มีสายตาวีถายไกล คอยมองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจน และใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับ และดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น องค์กรทั้งหมดจะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดที่จุดเดียว คือ วิมุตติ (ความหลุดพ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า“เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือ รสเค็ม ฉันทะ ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียว คือ วิมุตติรส ฉันทะนั้น) กระบวนการจัดการศึกษา ในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) (Prayoon, 2006) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษา อบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง และการอบรมเชิงปฏิบัติการในการส่งเสริมความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับหลักศีลธรรมคุณธรรมและบุคลิกภาพความเป็นครูซึ่งมีความสำคัญต่อประกอบวิชาชีพครูในอนาคต (Kanokorn, Wannee & Sumet, 2024)

บทความวิจัยนี้นำเสนอ ศีลภาวภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา เพราะพระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาแห่งการศึกษา การอำนวยความสะดวกให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้อำนาจบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่ ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในการบริหาร

เป็นสำคัญ อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตาม ดังนั้น ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจให้คนอื่นเกิดความต้องการ อยากปฏิบัติตามผู้บริหาร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารกับการสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อค้นหากลไกในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้นวัตกรรมเชิงพุทธเป็นฐานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งกายและจิต

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีภาวะผู้นำเริ่มต้นขึ้นเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 โดยการศึกษาแนวความคิดของทฤษฎีภาวะผู้นำในแต่ละช่วงและนำมาใช้ในการพัฒนาผู้นำกลุ่มและองค์กร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 แนวทางหลัก ได้แก่ ทฤษฎีคุณลักษณะ, ทฤษฎีผู้นำเชิงปฏิบัติ, และทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ต่อมา เบิร์น (Burn) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นแนวทางที่ 4 ได้แก่ ทฤษฎีภาวะผู้นำเปลี่ยนสภาพ (Transformational Leadership Theory) ซึ่งสรุปทฤษฎีในแต่ละแนวคิดได้ดังนี้ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theories) สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและการแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศทำให้ผู้บริหารต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อประสบความสำเร็จสูงสุด เบิร์นเสนอว่าความเป็นผู้นำยังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากบุคคลขาดความรู้ในกระบวนการของความเป็นผู้นำ เบิร์นอธิบายว่าความเป็นผู้นำตั้งอยู่บนความแตกต่างระหว่างความเป็นผู้นำกับอำนาจที่มีส่วนสัมพันธ์กับผู้นำและผู้ตาม อำนาจเกิดขึ้นเมื่อผู้นำมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ตามเพื่อบรรลุเป้าหมาย ความเป็นผู้นำเป็นรูปแบบพิเศษของการใช้อำนาจ (Special form of power)

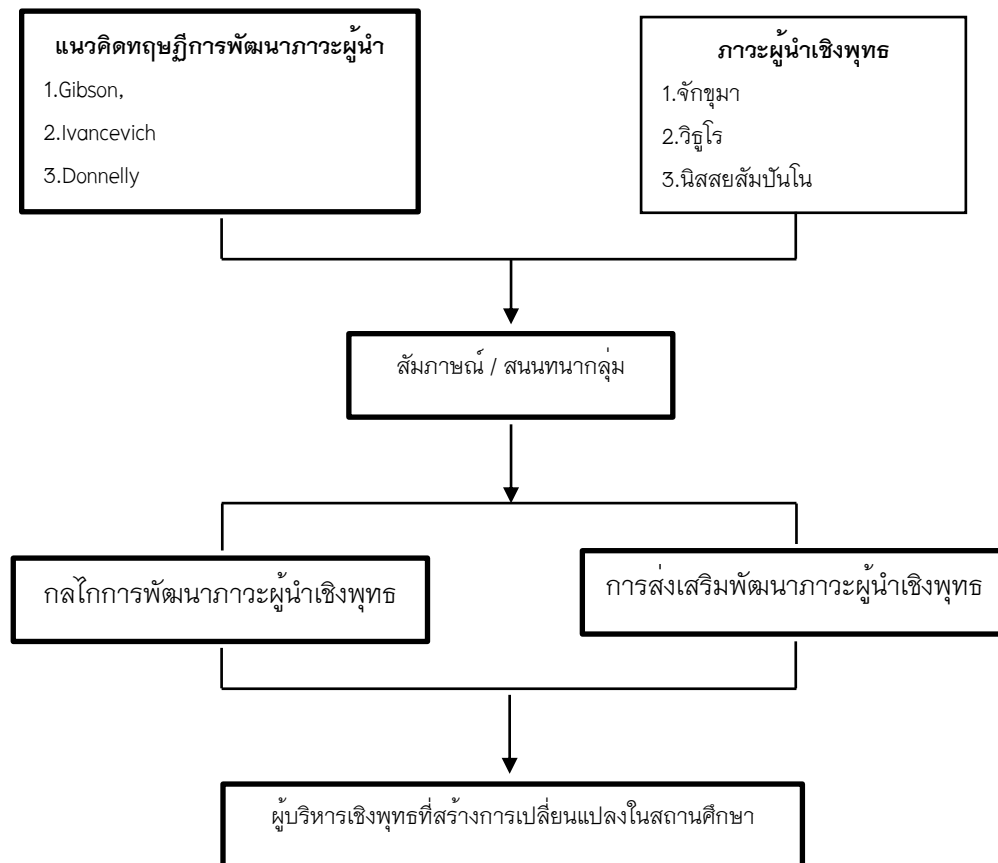
เบิร์นส์ (Burns) ได้เสนอทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theory) เดิม เบิร์น เชื่อว่า ผู้บริหารควรมีลักษณะความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมาย (Transactional Leadership) โดยอธิบายว่า เป็นวิธีการที่ผู้บริหารจูงใจผู้ตามให้ปฏิบัติตามที่คาดหวัง ไว้ด้วยการระบุข้อกำหนดงานอย่างชัดเจน และให้รางวัล เพื่อการแลกเปลี่ยนกับความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายของผู้ตาม การแลกเปลี่ยนนี้ จะช่วยให้สมาชิกพึงพอใจในการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุ เป้าหมายของงาน ความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมาย

จะมีประสิทธิภาพสูงภายใต้สภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างคงที่ บริหารจะใช้ความเป็นผู้นำแบบนี้ ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเพียง ชั่วระยะเวลาหนึ่งที่ค่อนข้างสั้น แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (Pranee, 2023)

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ พบว่า ทฤษฎีภาวะผู้นำพัฒนาเป็น 4 แนวทางหลัก ได้แก่ ทฤษฎีคุณลักษณะ, ทฤษฎีผู้นำเชิงปฏิบัติ, ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์, และทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership) โดยเฉพาะแนวคิดของเบิร์นส์ (Burns) และบาส (Bass & Avolio) ที่เน้นภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) และภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ (Transformational Leadership) ซึ่งผู้นำเชิงปฏิรูปสามารถกระตุ้นให้ผู้ตามเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับจิตใจและพฤติกรรม เพื่อความสำเร็จและความเป็นเลิศขององค์กรในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/ท่าน เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการจัดสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/ท่าน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

1) การศึกษาในเชิงการเก็บรวบรวมจากข้อมูล จากหนังสือ บทความ วารสาร เอกสารทางวิชาการ การสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต วิทยานิพนธ์ รวมถึงการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนข้อมูลที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือแหล่งสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1) จัดเตรียมเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์คือ การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยคัดเลือกแบบเจาะจง

2) ติดต่อขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือที่จะเข้าสัมภาษณ์

3) ติดต่อประสานงานส่งแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองถึงที่ทำงานของผู้เชี่ยวชาญ และนัดวันเวลาสถานที่ ที่จะสัมภาษณ์

4) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตามวันเวลาที่นัดหมายไว้โดยขออนุญาตผู้เชี่ยวชาญ ในการบันทึกเสียง บันทึกภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 17 รูป/ท่าน และเก็บข้อมูลกลับมาครบทุกรูป/ท่าน คิดเป็นร้อยละ 100

5) นำเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ มาดำเนินการถอดเทปบันทึกเสียง เป็นเอกสารเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

6) สรุปข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์รวมมาเป็นร่างการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร และการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดมโนทัศน์ (Concept) ขั้นที่ 2 รวบรวมสาระเนื้อหา (Content) ขั้นที่ 3 วิเคราะห์/สังเคราะห์จำแนกกลุ่มข้อมูล (Classification) ตีความและประมวลผลข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบบันทึกประเด็นการประชุมกลุ่ม (Phra Charoenphong and Phra Maha Prakasit, 2025) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารกับการสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้นำเชิงพุทธเน้นการใช้หลักธรรมและคุณธรรมทางพุทธศาสนาในการบริหาร โดยมีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ การมีสติ ปัญญา ความเมตตา และความยุติธรรม ผู้นำจะพัฒนาตนเองและทีมงาน สร้างบรรยากาศที่ดี และมุ่งเน้นการเติบโตอย่างยั่งยืนผ่านการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและไม่ลำเอียง ทั้งนี้กลไกการบริหารเน้นการใช้ปัญญาและการวิเคราะห์ปัญหาตามหลักธรรม เพื่อสร้างความเจริญและความสุขในองค์กรอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า กลไกในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารในสถานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรีเน้นการฝึกอบรมทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การใช้หลักธรรมพุทธศาสนา ในเรื่อง สติ ปัญญา เมตตา และความยุติธรรม ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร รวมถึงการจัดการความขัดแย้งและการพัฒนาผู้อื่น กลไกเหล่านี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในสถานศึกษา โดยผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและส่งเสริมการทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างความสำเร็จอย่างมีคุณธรรมและความสมดุลในองค์กร

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้นวัตกรรมเชิงพุทธเป็นฐานพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธสามารถทำได้โดยการผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับเทคนิคและเครื่องมือสมัยใหม่ เช่น การฝึกสติ การฟังอย่างลึกซึ้ง การใช้เทคโนโลยี และการสร้างเครือข่ายสนับสนุน ช่วยพัฒนาผู้นำให้มีทั้งคุณธรรมและความสามารถในการบริหารจัดการ รวมถึงสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายและจิตในองค์กร นำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนในสถานศึกษา

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา โดยการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับเทคนิคการบริหารสมัยใหม่ ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมเชิงพุทธที่สามารถพัฒนาผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านความรู้ ความสามารถและคุณธรรมจริยธรรม การวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งสามารถนำไปขยายผลและประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุขในสถานศึกษา ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยนำเสนอในรูปแบบตารางได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย	ผลการวิจัย	ประเด็นสำคัญ
วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารกับการสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี	มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างชัดเจน ผู้นำเชิงพุทธใช้หลักธรรมและคุณธรรมในการบริหาร เน้นการพัฒนาตนเอง และทีมงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน	คุณลักษณะผู้นำเชิงพุทธ ประกอบด้วย การมีสติ ปัญญา ความเมตตา ความยุติธรรม ผลต่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ 1) การตัดสินใจที่รอบคอบ 2) การจัดการทรัพยากรสมดุลง 3) บรรยากาศการทำงานที่ดี
วัตถุประสงค์ที่ 2 ค้นหากลไกการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา	กลไกการพัฒนา 8 องค์ประกอบ 1) การพัฒนาวิสัยทัศน์ 2) การเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร 3) การใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์ 4) การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี 5) การพัฒนาความเป็นผู้นำเชิงพุทธ 6) การพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 7) การสร้างและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม 8) การบริหารความเปลี่ยนแปลง	รูปแบบการพัฒนา 1) ฝึกอบรมเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ 2) การให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ 3) การมอบหมายงานท้าทาย 4) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ หลักธรรมหลัก 1) สติ ปัญญา 2) ความเมตตา ความยุติธรรม 3) ความพอเพียง
วัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้นวัตกรรมเชิงพุทธเป็นฐานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งกายและจิต	นวัตกรรมเชิงพุทธ 8 กิจกรรม 1) การฝึกสติและสมาธิ 2) การพัฒนาทักษะการฟัง 3) การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ตามหลักธรรม	ผลการเปลี่ยนแปลง 1) พัฒนาความสงบและการตัดสินใจ 2) เสริมสร้างการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 3) สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี

วัตถุประสงค์การวิจัย	ผลการวิจัย	ประเด็นสำคัญ
	4) การสร้างโครงการเสริม คุณธรรม	4) พัฒนาทั้งด้านความรู้และ คุณธรรม
	5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการ เรียนรู้	เป้าหมาย องค์กรวิถีพุทธ โรงเรียนดีมี
	6) การสร้างเครือข่ายสนับสนุน	ความสุข
	7) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติ	
	8) การประเมินและติดตามผล	

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารในสถานศึกษา จังหวัดกาญจนบุรีมีความสัมพันธ์กับการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในองค์กร โดยผู้นำใช้หลักธรรม เช่น สติ ปัญญา ความเมตตา และความยุติธรรมในการบริหารจัดการ พัฒนาตนเองและทีมงานอย่างต่อเนื่อง ภาวะผู้นำตามหลักจักขุมหา วิชฺฐโร และนิสสยสัมปันโนช่วยในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ การจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล และการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ทั้งหมดนี้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างมีคุณธรรมและยั่งยืนในระยะยาว โดยสอดคล้องงานวิจัยของ วาริ สรสัมฤทธิ์, นันทิยา น้อยจันทร์ ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักการบริหารคุณภาพวงจรเดมมิ่ง (PDCA) ของครูในโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนกลุ่มศรีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักการบริหารคุณภาพวงจรเดมมิ่ง (PDCA) เรื่องการใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวม (1) PLAN มีการประชุมวางแผน วิเคราะห์ปัญหาการใช้สื่อการเรียนการสอน เก็บข้อมูล แต่งตั้งให้มีฝ่ายรับผิดชอบ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน (2) DO โรงเรียนจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน (3) CHECK โรงเรียนมีการจัดทำตารางนิเทศการจัดการเรียนการสอน มีการนิเทศติดตามจากฝ่ายผู้บริหาร สร้างขวัญและกำลังใจ (4) ACT โรงเรียนให้นักเรียนและครูร่วมกันประเมินสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Waree & Nandiya, 2021)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผลกลไกในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า 1) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ

การพัฒนาภาวะผู้นำมุ่งเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรผ่านการฝึกอบรมเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ การให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ, การมอบหมายงานที่ท้าทาย และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการเติบโตอย่างต่อเนื่อง 2) องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพุทธ การบริหารเชิงพุทธมุ่งใช้หลักธรรมและคุณธรรม เช่น สติ ปัญญา ความเมตตา ความยุติธรรม และความพอเพียงในการจัดการเพื่อสร้างความสมดุลและความยั่งยืนในองค์กร โดยการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและการมีวิสัยทัศน์ระยะยาว 3) กลไกการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเน้นการใช้หลักธรรมในการวิเคราะห์สถานการณ์ กำหนดกลยุทธ์ และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี โดยการมีสติ เมตตา และขันติช่วยในการดำเนินงานและสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน การพัฒนาตนเองและการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมก็มีความสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีระบบ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัช เนียมศิริ เรื่อง “ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุค Thailand 4.0” สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธ โดยเน้นคุณสมบัติของผู้นำที่มีความรอบรู้ ซื่อสัตย์ ยึดหลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสร้างแรงบันดาลใจในการบริหาร ทั้งสองแนวคิดยังให้ความสำคัญกับการสร้างทีมงาน การพัฒนานวัตกรรม การยอมรับการเปลี่ยนแปลง และการมีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้าในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน (Chaiwat, 2018)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้นวัตกรรมเชิงพุทธเป็นฐานเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งกายและจิต พบว่า 1) นวัตกรรมกระบวนการสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธคือการรวมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับเทคนิคและเครื่องมือทันสมัย การฝึกสติ การฟังอย่างลึกซึ้ง การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ตามหลักธรรม การสร้างโครงการเสริมสร้างคุณธรรม การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายสนับสนุน การจัดอบรมเชิงปฏิบัติ และการติดตามผลการพัฒนา เพื่อสร้างผู้นำที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมในองค์กร โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมคิด มะลัยทอง, อติพร เกิดเรือง และประยุทธ์ สวัสดิ์เรียวกุล เรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 10” พบว่าภาวะผู้นำที่มีความรู้ความสามารถตามหลักสัปปริสธรรม 7 เป็นผู้นำที่จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้ตามหลักพุทธศาสนา ผลวิจัยเชิงปริมาณชี้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือกาลัญญุตตา และการพัฒนาผู้นำสามารถทำนายผลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรที่สำคัญอีกอย่างคือการกระจายความรับผิดชอบ ซึ่งช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ (Phra Mahasomkit, Atiporn & Prayuth, 2020)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี มีหลักสำคัญที่เป็นองค์ความรู้ใหม่และสามารถสรุปเป็นผังมโนทัศน์ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพ แสดงให้เห็นว่า การนำเสนอ “การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี” มีหลักสำคัญ ประกอบด้วย

1. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ มีความสำคัญในการเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้นำที่มีระบบและยั่งยืน โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และความเมตตาธรรม มาใช้ในการฝึกฝนและพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ หลักธรรมสติช่วยให้ผู้นำมีความตระหนักรู้ในขณะปฏิบัติหน้าที่และการตัดสินใจ ช่วยลดความเสี่ยงจากการตอบสนองที่ไม่เหมาะสมที่อาจเกิดจากอารมณ์หรือความเครียด กระบวนการตัดสินใจ

ช่วยให้ผู้นำได้รับความเชื่อถือจากทีมงานและสร้างความเป็นธรรมในองค์กร การบูรณาการหลักธรรมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำช่วยยกระดับทักษะผู้นำ แต่ยังคงผลดีต่อบรรยากาศการทำงานขององค์กรโดยรวม

2. กลไกการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษา

การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่รวมองค์ประกอบหลายด้านเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการนำทางและการบริหารจัดการอย่างมีระบบ

1) การพัฒนาวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สามารถตั้งทิศทางและแนวทางในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

2) การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้บริหารสามารถถ่ายทอดข้อมูลและแรงบันดาลใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจที่มีข้อมูลสนับสนุนสามารถช่วยให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างแม่นยำและโปร่งใส

4) การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความพึงพอใจและประสิทธิภาพของทีมงาน

5) การพัฒนาความเป็นผู้นำเชิงพุทธ การเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีจิตใจมั่นคงและมีความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา รวมถึงการปฏิบัติตน ในองค์กร ผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำเชิงพุทธจะให้ความสำคัญ การบริหารจัดการที่ยึดหลักธรรม

6) การพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับผู้นำการศึกษา เพื่อให้สามารถปรับตัวและเติบโตในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสะท้อนผลการดำเนินงาน การรับรู้จุดแข็งและจุดอ่อน การตั้งเป้าหมายในการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ให้ผู้นำมีความรู้ทันสมัยและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างมีระบบ

7) การสร้างและส่งเสริมการทำงานเป็นทีมช่วยให้เกิดความร่วมมือและการสนับสนุนซึ่งกันและกันในองค์กร

8) การบริหารความเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนช่วยให้การเปลี่ยนแปลงในองค์กรเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ รวมกันเพื่อให้ผู้บริหารการศึกษาสามารถดำเนินการตามเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. การส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ ประกอบด้วย การฝึกสติและสมาธิเพื่อความสงบและการตัดสินใจที่ดี การพัฒนาทักษะการฟังเพื่อการสื่อสาร การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ตามหลักธรรมเพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสม การสร้างโครงการเสริมคุณธรรมเพื่อสร้างวัฒนธรรมที่ดีในองค์กร การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาที่สะดวก การสร้างเครือข่ายและกลุ่มสนับสนุนเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้และ

แรงบันดาลใจ การจัดอบรมและเวิร์กช็อปเชิงปฏิบัติในการฝึกฝนทักษะ และการประเมินและติดตามผลเพื่อ การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและสามารถจัดการองค์กร

4. องค์การวิถีพุทธ โรงเรียนดีมีความสุข การนำหลักธรรมพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการ บริหารและพัฒนาโรงเรียนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและส่งเสริมความสุขของทั้ง นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน การจัดการโรงเรียนด้วยแนวคิดวิถีพุทธ ที่การพัฒนาความรู้และทักษะ ทางการศึกษา แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมที่ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพและพฤติกรรม ที่ดีของนักเรียนและบุคลากร เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ทั้งครูและนักเรียนมีความสุขและสามารถควบคุม อารมณ์ได้ดี การบูรณาการแนวคิดในการบริหารโรงเรียนทำให้โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มี ความสุขและส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางด้านวิชาการและด้านคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างโรงเรียนที่มี คุณภาพและประสบความสำเร็จ

สรุป

สรุปในภาพรวมของการวิจัยพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัด กาญจนบุรีส่งผลต่อการสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน โดยการนำหลักธรรม สติ ปัญญา ความเมตตา ความยุติธรรม และความพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กร รวมถึงการส่งเสริมการ พัฒนาบุคลากรผ่านการฝึกอบรมและการให้คำปรึกษา การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การฟังอย่าง ลึกซึ้ง และการสร้างทีมงานที่มีคุณธรรม นวัตกรรมเชิงพุทธที่ถูกนำมาใช้ การฝึกสติและการใช้เทคโนโลยี ร่วมกับหลักธรรม ช่วยส่งเสริมการพัฒนาทั้งกายและจิตใจของผู้บริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่มี ประสิทธิภาพและยั่งยืนในองค์กร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ ของผู้บริหารกับการสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี การส่งเสริมวัฒนธรรมการ เรียนรู้และการสร้างความร่วมมือในกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ จัดสัมมนาและเวิร์กช็อปสำหรับผู้บริหารเพื่อเสริมสร้างทักษะภาวะผู้นำเชิงพุทธและการสร้างการ เปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับแนวทางพุทธ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กลไกในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธประกอบด้วยการฝึกอบรม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ จัดโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำเชิงพุทธอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้นวัตกรรมเชิงพุทธเป็นฐานทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการบริหารและจิตใจของผู้บริหาร ส่งผลให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีในสถานศึกษา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ส่งเสริมการนำแนวคิดและหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาจิตใจ การทำสมาธิ และการปฏิบัติธรรม เพื่อเสริมสร้างความสงบและความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้บริหาร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้ที่สำคัญ คือ การพัฒนาผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงานในโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยควรให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรและชุมชนในการดำเนินการพัฒนาผู้นำเชิงพุทธ

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการการส่งเสริมภาวะผู้นำที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมถึงการประเมินประสิทธิผลของการนำไปใช้ในโรงเรียนที่แตกต่างกันในบริบทที่หลากหลาย

References

- Akrathorn, S. (2007). *Desirable characteristics of school administrators as desired by the community* [Master's thesis, Silpakorn University, Silpakorn University].
- Chaiwat, N. (2018). *Effective leadership in the era of Thailand 4.0: A case study in Khon Kaen Province* [Research report, National Defense College].
- Chutima, R. (2016). *Analyzing the components of ethical leadership and ethical issues in the administration of nursing college administrators under the Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health* [Doctoral dissertation, Prince of Songkla University].
- Kanokorn, S., Wannee, N., & Sumet, H. (2024). The effect of workshop training for the Happiness Classroom Project to instill morality and develop teacher personality. *Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya Tawaramati*, 3(1), 1–15.

Payoon, T. (2006). *Buddhist management techniques*. Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

Phra Charoenphong, W., & Phra Mahaprasit, T. (2025). Developing community learning processes using research as a base for independent study in Buddhism for students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Journal of Educational Innovation and Research*, 9(1), 101–120.

Phra Mahasomkit, M., Atiporn, K., & Prayuth, S. (2020). Developing leadership according to the seven factors of a good person of monastic leaders in the Ecclesiastical Region 10. *Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya Ubon Ratchathani*, 5(2), 55–70.

Phra Wiman, K., & Phanuwat, S. (2024). Participatory management of the elderly community in Mueang Mahasarakham District, Mahasarakham Province. *Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya Tawaramati*, 3(1), 45–60.

Pranee, S. (2012). *Reformative leadership theory*. Gotoknow. <https://www.gotoknow.org/posts/384403>

Waree, S., & Nantiya, N. (2021). Guidelines for developing competencies in learning management using the PDCA quality management principles of teachers in the Sriput School Group under the Office of Samut Prakan Primary Education Area 1. *Journal of Educational Administration and Supervision, Mahasarakham University*, 12(1), 23–40.